

Capitolul 1

Cine – ce – de ce și când?

Ana-Maria Dabija

Lucrarea își propune să prezinte cauzele care stau la baza unor degradări *uzuale* în construcții. Reducerea lor reprezintă o condiție pentru creșterea performanțelor componentelor clădirii și implicit a durabilității acesteia.

Poate este potrivit să facem aici o scurtă paranteză în domeniul legislației europene în construcții: în cursul deceniului opt al secolului trecut s-a demarat un alt tip de abordare a procesului de proiectare-construire-utilizare a clădirilor. Este vorba despre o abordare sistemică, prescriptivă nu descriptivă (în care se descriu exact soluțiile care pot fi adoptate). Dat fiind progresul tehnic înregistrat în toate domeniile care țin de sectorul construcțiilor s-a evidențiat – mai ales (sau mai întâi) în SUA – necesitatea definirii unui alt tip de abordare, pe baza conceptului de performanță (în sens de indice calitativ de funcționare al unui sistem tehnic), în care sintagma *“o construcție sau orice parte componentă a acesteia trebuie concepută și realizată astfel încât să...”* se reia obsesiv. Conceptul de performanță are ca scop stabilirea, pe baza comportării în exploatare, a *caracteristicilor cerute unui produs*, fără descrierea explicită a acestuia, în vederea satisfacerii necesităților unui utilizator. Astfel se asigură un control asupra materialelor și sistemelor nou apărute fără restricționarea liberei lor circulații în piață.

Inițial lista exigențelor asociate clădirii era mult mai largă, cuprinzând 14 cerințe (între care menționăm exigențele tactile, vizuale, antropodinamice, de durabilitate alături de cele cunoscute astăzi). Numărul lor s-a redus la 6, considerate a fi esențiale (și care sunt cele pe care le cunoaștem astăzi din

Directiva Europeană asupra produselor de construcții, nr 89-106 din 1988. S-a considerat că “durabilitatea” este inclusă în toate și fiecare dintre cele șase exigențe.

În această perioadă (anul 2010) are loc o revizuire a Directivei privind produsele pentru construcții în care, pe lângă alte schimbări, ar mai apărea – esențial am spune – introducerea în mod explicit a exigenței de *durabilitate*. Includem aici durata de viață a unui produs, a unei componente sau a unui sistem.

Revenind la problematica defectelor în construcții, este evident că aceasta este inclusă în capitolul “durabilitate”.

Nu ne propunem să facem o critică a obiectului de arhitectură ca imagine, volumetrie, funcționalitate. Ne vom referi exclusiv la deficiențele subansamblurilor arhitecturale, prin analiza cauzelor care au dus la apariția acestor deficiențe.

“Erare humanum est!” Acest “humanum” face toată diferența: o clădire, un subansamblu sau un material nu pot greși. Nu se dorește învinovățirea cuiva: greșeli se vor face întotdeauna, cu atât mai mult în construcții, unde numărul de persoane implicate este foarte mare: proiectanți, constructori, beneficiari. În fiecare din etapele din viața unei clădiri – proiectare, execuție, exploatare, postutilizare – se perindă o mulțime de indivizi care pot greși, pe palierul pe care acționează.

Acest atribut este specific numai oamenilor. Greșelile lor însă se repercutează asupra clădirilor, ca defecte și degradări.

Este important să se înțeleagă însă cauzele care stau în spatele unei comportări defectuoase a unui subansamblu, deoarece numai conștientizând cauza se poate elimina efectul. Și este la fel de important să vezi defectele. Revenind la istorioara cu care am început această lucrare, este interesant

faptul că *un sculptor* a observat placa deformată. Nu un filosof sau un profesor, ci o persoană care utiliza piatra ca materie primă în munca sa și care cunoștea o parte a caracteristicilor fizico-chimice ale materialului.

Este la fel de interesant faptul că am văzut piatra curbată numai *după* ce am citit despre ea. Altfel spus, numai după ce eram teoretic pregătită să înțeleg ce văd. Sau atunci când am avut o bază teoretică suficient de solidă încât să-mi atragă atenția o comportare atipică. Până atunci am trecut indiferentă pe lângă placa de marmură, privind-o fără ca de fapt să o văd. Mai mult chiar, am găsit explicații filosofice, artistice, conceptuale când cauza era pe cât de simplă pe atât de... tehnică...

Am putea spune că nu vedem decât ceea ce suntem pregătiți să înțelegem.

Obiectivul acestei cărți este să pregătească – mai ales pe tinerii profesioniști – atât să evite gafele în detalieri, care ne înconjoară la fiecare pas - aș spune cu o insistență demnă de o cauză mai bună - gafe care reprezintă o categorie de deficiențe aproape “cotidiene”, cât și să înțeleagă ceea ce văd, adică să știe să recunoască defectul ca să poată evita reiterarea lui la alte proiecte, în primul rând la nivel de concept.

În ceea ce privește clădirile, **greșelile sunt cauzate de acțiunea oamenilor**. Clădirile nu greșesc. Greșelile oamenilor se repercutează asupra clădirilor, ca **defecte și degradări**.

Clădirile sunt concepute, realizate și utilizate de oameni. Defectele clădirilor sunt o consecință directă a activității umane. Prin urmare, **nu există clădiri fără defecte**. Putem discuta

numai despre cauzele și consecințele unor greșeli asupra construcțiilor. Unele greșeli conduc la degradări în lanț. Altele sunt remediabile iar altele sunt acceptabile. Greșelile ireparabile pot duce la deteriorarea și distrugerea clădirii; greșeli greu remediabile presupun desfaceri ale alcătuirilor constructive iar costul pentru repararea acestor greșeli, spun unii specialiști (J. Douglas & B. Ransom, Understanding building Failures, Taylor&Francis, 2007), poate ajunge de până la cinci ori mai mare decât cel pentru realizarea inițială a subansamblului.

Greșeli se pot face – și deficiențele vor apărea - în oricare din etapele de viață ale unei clădiri: **proiectare - execuție - exploatare (și mentenanță) – postutilizare.**

La realizarea unei clădiri ia parte (de obicei) un număr impresionant de oameni: proiectarea presupune cel puțin existența a trei specialități: arhitectură, structuri, instalații. Adesea există nu doar echipe de specialiști ci firme care asigură acoperirea unei singure specialități. Chiar transpunerea ideii pe hârtie poate să fie făcută cu scăpări: am uitat o cotă, un zid, am greșit scalarea... Aceste greșeli sunt minore, aș spune, având în vedere că este practic imposibil ca aceeași greșeală să se repete pe toate planșele și la toate specialitățile; cineva va observa și va reclama inadvertența iar scăparea se va corecta înainte să producă urmări.

Cea mai mare desfășurare de forțe umane în realizarea unei construcții, însă, o reprezintă șantierul: de la muncitorii necalificați la personalul înalt specializat, pe șantier se perindă oameni de categorii diferite, cu grad de educație și cultură diferită, cu capacități profesionale diferite, echipe, chiar firme

diferite. Aptitudinea de a comunica între ele a echipelor nu este trecută în “fișa postului”, dar dacă ar exista cooperare între echipe s-ar realiza minuni! În cele mai multe cazuri echipele simt – unele pentru altele – o indiferență infinită (eventual combinată cu dispreț pentru ce fac “ceilalți”), executând mecanic ceea ce cred că au de făcut și considerând întotdeauna că trebuie să vină altcineva după ei să dreagă...

Interacțiunea dintre ei și proiectant sau beneficiar are de asemenea urmări asupra obiectului care trebuie realizat: un proiectant pasionat ar putea transfera o parte a entuziasmului său și constructorului, prin implicare afectivă în activitatea pe care o desfășoară. Sigur, dacă are cui. A-l face părtaș pe constructor la analiza unei situații pe teren (mai ales în cazul intervențiilor la clădiri existente, unde după desfacerea finisajului, surprizele se țin lanț) poate conduce la adoptarea unor soluții mai ușor de realizat sau mai practice precum și la o acuratețe deosebită în execuție pentru acel subansamblu în parte. În cele din urmă este vorba tot despre comunicare biunivocă, atât dinspre proiectant cât și dinspre constructor.

Tot la „factor uman” mai trebuie trecută o problemă: calificarea forței de muncă. Din ce în ce mai puțin durează perioadele de școlarizare efectivă a echipelor specializate: dacă până de curând o calificare se obținea în urma unor ani de școlarizare la o formă de învățământ profesional, acum un stagiu de două săptămâni e suficient ca „meșterul” să iasă în lume și să producă... pagube. În același timp meșterii cei bătrâni ies la pensie iar tinerii, cum spuneam, știu mult mai puțin decât predecesorii lor. La acest fenomen (care se regăsește ca o cauză a execuției deficitare în toate țările lumii) mai adăugăm specificul local: mulți muncitori români pleacă la cules de diverse prin Europa sau pleacă să-și facă meseria de

constructor prin lume; cei care rămân preiau „din mers” și iese ce iese...

Gradul de cultură, civilizație și educație de asemenea se reflectă în rezultatul finit. Sintagma „las’ că merge și-așa”, specifică nouă, își arată „colții” la puțin timp după terminarea lucrărilor fazei la care s-a făcut referirea și revenirile ulterioare conduc la deteriorarea altor categorii de lucrări, realizate în paralel sau ulterior.

Beneficiarul sau utilizatorul - om și el - contribuie cu o paletă largă, variată și mereu surprinzătoare de gafe care pentru clădire se traduc în deficiențe de comportare, defecte, scăderi ale performanței. În unele cazuri este pusă în pericol integritatea fizică a ocupanților clădirii sau a celor care trec pe lângă ea.

De la schimbarea soluției („asta e, m-am răzgândit; ce, n-am voie?”) și a materialelor și sistemelor pe parcursul execuției, până la alegerea echipelor de meșteri strict pe considerente economice, aceste „intervenții” conduc la deteriorarea sau în cel mai bun caz la diminuarea performanțelor subansamblurilor sau clădirii însăși. Atunci când însă aceste deteriorări se manifestă (ciuperci, mucegaiuri, suprafețe alunecoase, fisuri, crăpături, rupturi etc.), aceiași beneficiari devin brusc loviți de amnezie sau declară cu naivitate „n-am știut că nu e bine și nu ne-a spus nimeni...” Și evident, cel în care trage toată lumea este... arhitectul.

După darea în exploatare a clădirii utilizatorul este iarăși creativ și inovativ, modificând spații sau înlocuind elemente și subansambluri constructive (de pildă tâmplării) după bunul plac (această activitate având ca o consecință achiziționarea

produsului cu prețul cel mai scăzut), fără a ține cont de implicațiile constructive sau funcționale.

Și din nou, degradările răsar ca ciupercile (la propriu: cele din tavane și pereți).

O categorie interesantă de utilizatori este dată de chiriași: modul de exploatare a spațiului închiriat trebuie să corespundă cu modul de exploatare avut în vedere la proiectarea clădirii. În caz contrar, ipotezele care au stat la baza conformării construcției din punct de vedere structural, funcțional, tehnic sunt incomplete sau greșite, iar clădirea va răspunde acestor agresiuni în singurul mod pe care îl cunoaște: se va deteriora.

O categorie aparte de degradări se produce ca urmare a intervențiilor pe clădiri existente: incompatibilități de materiale sau de soluții constructive sau – mai simplu – incapacitatea de a înțelege sistemul constructiv original, pot genera reacții chimice sau fizice, care conduc la degradări ale subsansamblurilor clădirii.

Trebuie precizat că greșelile de proiectare pot fi de cele mai multe ori reparate la faza de execuție, cu costuri suplimentare și cu intervenții de calitate bună, cu condiția ca aceste greșeli ...

... **să se vadă,**
să existe comunicare
bunăvoință,
buget
și
 timp...

Există trei motive principale directe care stau în spatele greșelilor pe care le fac oamenii în ceea ce privește clădirile (deși se pot aplica și în alte domenii):

Ignoranța
Graba
Indiferența

O cauză indirectă a apariției unor degradări la clădiri este factorul... **economic**. Înlocuirea unor materiale și subansambluri propuse inițial cu altele aparent similare dar în fond cu performanțe mai scăzute, atrage după sine o reacție în lanț, uneori imposibil de evaluat de la început.

În general această corecție a tipurilor de produse, de natură economică, este datorată intervenției beneficiarului (care plătește factura finală) sau (și) constructorului care fie nu găsește, fie nu are forța necesară pentru a executa, fie preferă sistemele pe care le-a mai utilizat.

Degradările pot apărea ca urmare a acțiunii unuia, mai multora sau tuturor acestor motive.

Ignoranța

„Din greșeli se învață”.

Până la un punct se poate considera că istoria construcțiilor este în același timp o istorie a greșelilor umane, din care s-au tras învățămintele corespunzătoare. Modelările pe computer pe care le putem face astăzi diminuează riscurile apariției unor defecte dar nu le anulează: tipurile de încărcări și nivelurile la care acestea acționează reprezintă ipotezele de calcul, pe care *omul* le introduce iar calculatorul face doar verificările pe baza

lor. Dacă aceste ipoteze sunt greșite sau incomplete, rezultatul va fi de asemenea distorsionat.

Proverbul de mai sus nu este însă o scuză. Nu ne referim la realizări de excepție, la soluții novatoare, la invenții, ci la deficiențele conceptuale care conduc la degradări la clădirile curente care ne înconjoară. Multe greșeli sunt de o banalitate cutremurătoare (a se vedea capitolul de termoizolații – dar nu numai) și fac dovada că proiectanții și executanții au trecut prin școli ca gâsca prin apă.

Grav este însă că aceste greșeli se repetă iar urmările în ceea ce privește sănătatea fizică a ocupanților sunt extrem de serioase.

Cine greșește din ignoranță? Toată lumea:

- proiectantul nu știe (sau a uitat) principii banale de fizică, chimie, biologie: cum migrează vaporii de apă, cum interacționează materialele unele cu altele, cum se propagă undele... Tot proiectantul poate greși și acceptând soluții sau modificări ale acestora, dacă nu cunoaște consecințele acestor modificări. La prima vedere înlocuirea unui sistem cu altul poate părea banală dar... Multitudinea de produse pentru construcții trebuie să reprezinte o îmbunătățire a performanțelor tehnice și tehnologice ale subsansamblurilor constructive. Din păcate însă nu se înțelege pe deplin că fiecare dintre aceste produse are un domeniu de utilizare bine definit, un mod de aplicare și de întreținere dedicat. De aceea, dacă nu se înțelege în prealabil domeniul de utilizare al produsului, condiții la punerea în operă, condiții de întreținere, un material foarte bun poate fi aplicat greșit și evident va performa slab. Tendința generală este de a se acuza materialul. Materialul e probabil bun; omul a greșit iar cea care

suportă consecințele este casa. Și implicit, omul (e drept, în general altul).

Mergând mai departe pe această idee trebuie avut grijă la proiectele care vin din străinătate: companii și birouri de proiectare vin să construiască în România: piața construcțiilor încă e în dezvoltare iar reutilizarea unui proiect ieftinește în mod substanțial costurile de proiectare. Și de ce să nu-l re folosim, dacă a dat rezultate foarte bune în... Spania, Grecia, Turcia, Italia etc. ...

Pentru că în celelalte țări, europene sau nu, condițiile geoclimatice sunt diferite de cele din România: avem o climă aspră, cu veri cu temperaturi de $+38^{\circ}\text{C} \div +40^{\circ}\text{C}$ și ierni cu temperaturi de -20°C . Gradientul de temperatură pe care trebuie să îl preia elementele anvelopei poate atinge 100°C , mai ales pe subansamblurile de acoperiș, având în vedere că temperatura pe suprafața orizontală a învelitorilor poate fi, într-o zi toridă, și de $+80^{\circ}\text{C}$.

Cantitățile și tipurile de precipitații de la noi sunt diferite de acelea din zona Mediteranei; tornadele care au început să devină uzuale în peisajul dâmbovițean pot fi asemăna te cu cele americane, iernile în schimb, nu.

Riscul seismic este altul la noi prin comparație cu, să zicem nordul Europei; chiar cutremurele au alte caracteristici de desfășurare față de cele din Grecia sau Italia.

De fapt fiecare clădire este un unicat și e o dovadă de imensă și impardonabilă ignoranță să preiei *ad literam* un proiect realizat pentru anumite condiții (de climă, amplasament, vecinătăți, scenariu de utilizare, etc.) și să-l transpui identic în altă țară, în alte condiții de mediu (și nu ne referim numai la

mediul natural; mediul artificial, cultural, filosofic, conceptual reprezintă tot atâtea elemente care determină o anumită conformare a clădirii).

- La capitolul „ignoranță” constructorul poate da vina pe proiectant: „așa e proiectul, eu așa am executat” – și nu greșește prea tare, atunci când e vorba despre punerea în execuție a unor detalii desenate; trebuie însă și el să cunoască modul de comportare al materialelor, timpii tehnologici necesari pentru succesiunea lucrărilor, reacțiile chimice previzibile în alcătuirii curente etc.

- Beneficiarul nu poate da vina pe nimeni: orice modificare a scenariului pe baza căruia a fost gândită clădirea – din punct de vedere funcțional, plastic, tehnic – va atrage după sine deficiențe în comportarea subansamblurilor sau chiar a clădirii ca un întreg.

Graba

În mod curent graba se asociază cu fazele de proiectare și execuție; niciodată (pare că) nu e suficient timp pentru concepția de detaliu, se fac schimbări se soluții pe șantier, nu se respectă tehnologia de execuție, timpii tehnologici de uscare / întărire la punerea în operă a diferitelor sisteme etc.

La faza de proiectare nu se ajunge întotdeauna la „detaliere” (deși deja se știe că o cauză a funcționării deficitare a unor subansambluri este tocmai această delegare a competenței de la proiectant la executant; acesta din urmă nu are viziunea de ansamblu asupra clădirii și va alege acele detalii care îi fac viața mai ușoară, adică pe cele care îi permit o mai mare viteză de execuție sau un cost mai mic de achiziție a produselor pentru construcții). Rafinamentul detaliului

presupune muncă migăloasă; executantul nu și-o va asuma dacă proiectantul nu a gândit-o și specificat-o.

Proiectantul este fericit că există cataloagele de detalii: „vine firma și îți face”. Nu e prea adevărat, pentru că firma nu face nimic de capul ei: consilierii tehnici specializați pe un anumit domeniu pot sfătui, pot informa, pot răspunde la întrebări punctuale și pot da soluțiile cele mai potrivite într-o anumită ipoteză, dar nu pot lua decizii la nivelul unei clădiri. Până la urmă cel care trebuie să aibă în minte ansamblul și legătura între diferitele sisteme este tot proiectantul de specialitate.

Dacă acesta din urmă delegă competența unui specialist tehnic sau constructorului, care să preia detalierea, consecințele sunt (relativ) imprevizibile.

Constructorul își dorește să termine lucrarea și să înceapă alta. Timpii tehnologici care trebuie respectați (de pildă faptul că un milimetru de mortar de ciment se întărește într-o zi) sunt „grăbiți”, chiar dacă se cunosc consecințele unui astfel de demers. Cel mai banal exemplu de „ardere” asumată a timpilor tehnologici era în mod tradițional la montarea faianței (efectele se vedeau preponderent pe faianța albă): faianța este o ceramică poroasă, a cărei față a fost acoperită cu un smalț realizat din sticlă solubilă. La montare, faianța trebuie imersată în apă, câteva secunde. Stratul suport trebuie de asemenea pregătit, adică lăsat să se usuce. La montare, faianța va prelua din umiditatea încă prea mare a mortarului de ciment și se dilata dacă nu au fost luate măsurile de mai sus; smalțul care acoperă fața plăcii are alt coeficient de dilatare decât restul plăcii și neputând prelua dilatarea, se umple de fisuri minuscule, nepericuloase dar inestetice, despre care constructorul știe din start că se vor produce.

Graba de a executa anumite lucrări a avut în timp și consecințe tragice: fără aura de sacrificiu conștient și asumat, legenda meșterului Manole se regăsește prozaic și tragic la aproape fiecare clădire de dimensiuni sau complexitate mai mare: un electrician s-a curentat și a murit, un fierar-betonist a căzut de pe placă în timp ce tăia armături etc. Nu sunt povești; sunt realitățile multor șantiere de construcții: specialistul știe ce trebuie făcut dar se grăbește crezând că, pentru că știe, va reuși să se păzească.

Graba se poate manifesta cumulat pe tronsonul „execuție” și „exploatare”: detalii care trebuie furnizate pe șantier, date fără a se ține seama de ansamblu, dispoziții de șantier confuze sau date din birou, fără a se vedea situația de la fața locului (chiar avize geologice date din birou, bazate pe avize din zone apropiate sitului în cauză), greșit înțelese și puse în operă de constructor, plânsete și rugăminți (la figurat) ale beneficiarului să se termine odată lucrările, urmate de un efort heirupistic al constructorului, pot duce la adoptarea unor soluții nepotrivite sau la diminuarea timpilor tehnologici, în ambele situații clădirea având de suferit, prin apariția de degradări ale suprafețelor. Și aici se poate vorbi despre lipsa de comunicare: acuzele și nervii sunt întotdeauna *post-factum*, deși i s-ar fi putut explica beneficiarului ce consecințe trage după sine graba de a termina lucrarea. Lucrul în timp normal, cu respectarea timpilor tehnologici nu este în nici un caz sinonim cu trasul de timp, pe principiul, iarăși, tradițional „timpul trece, leafa merge...”

Toate acestea sunt cauze care stau la baza deteriorării unor subansambluri și în consecință conduc la comportarea defectuoasă a clădirii în integralitatea ei.

Indiferența

Asociată îndeobște cu acțiunea utilizatorilor asupra clădirilor, indiferența poate fi și un atribut al unei slabe detalieri sau puneri în operă.

Este adevărat că proiectantului îi pot fi indiferente anumite părți ale clădirii pe care o proiectează, părți pentru care consideră că nu este cazul să prezinte detalii. Acolo lasă lucrurile la voia constructorului. La rândul său, constructorul poate considera (prin specialiștii pe care îi are) că nu e nici treaba lui să-și asume proiectarea și în cele din urmă, să scoată castanele din foc. Deseori însă nu spune nimic dar nici nu lucrează. Și astfel, timpul trece... pe banii beneficiarului însă...

Echipele diferite care se perindă pe un șantier (vopsitori, faianțari, tâmplari etc.) nu au de cele mai multe ori respect pentru ce au găsit acolo: mentalitatea este „eu am fost chemat să fac o treabă, pe aia o fac; dacă nu ai protejat lucrările executate anterior, nu mă privește pe mine”. Astfel există „șansa” ca odată cu tâmplăria să se vopsească și pereții sau pardoseala, odată cu zugrăveala să se murdărească și lămpile, odată cu rama cercevelei să se mângălească ireparabil geamurile (a se vedea capitolul consacrat materialelor de construcție). Am auzit (și – *nota bene!* – nu numai în limba română) textul „nu mă interesează; să vină să repare după ce termin eu!” Atributul acestor acțiuni nu e tocmai de „indiferență” ci de rea voință și lipsă de considerație față de cei din jur.

În principiu, degradările cauzate de indiferență se referă la segmentul de întreținere a clădirii de către ocupanții care nu sunt proprietarii ei. Aceste degradări sunt adesea cauzate de echipamente defecte (în general de instalații) sau de folosirea improprie a componentelor construcției.

O subcategorie a „indiferenței” ar putea fi reprezentată de sintagma „nu e casa mea”. Este cazul majorității clădirilor în care spațiile sunt închiriate. Nu e casa mea, nu mă interesează că sunt țevi care curg. Nu mă interesează că sunt pereți care se coșcovesc, nu mă interesează că jgheburile sunt discontinue și burlanele au dispărut în negura timpului. Și, în general, nu mă interesează.

Spațiile comune ale blocurilor fac de asemenea parte din categoria „nu mă interesează”: casa scării este în general o rușine, finisajul liftului este zgâriat iar pereții și grinzile poartă cicatricele sutelor de mutări pe care le-au suportat. Mâna curentă a scârilor este sau nu este, treptele sunt ciobite iar despre toboganul pentru evacuarea gunoaielor este mai bine să nu amintim. „Nu e spațiul meu” e sinonim cu „întâmplesse orice, nu mă interesează”. Mai mult decât atât: „nu e spațiul meu” a condus în parte și la acceptarea cu resemnare a mâzgăliturilor cu pretenție de artă neînțeleasă care au crescut pe fațadele și interioarele edificiilor publice și blocurilor de locuințe din ultimii ani. Aceste manifestări artistice și-ar putea găsi locul propriu, în spații special amenajate și nu arbitrar pe clădiri cu finisaje prețioase. Dincolo de educație (și spiritul civic se educă și se învață) este nevoie de fonduri substanțiale pentru ștergerea efectelor acestor producții „artistice”.

La fel de nocive sunt abordările de tip „am închiriat spațiul, fac ce cred cu el”. E plin Bucureștiul de clădiri ale căror partere au

fost închiriate unor societăți comerciale de un tip sau altul; primul lucru pe care noii locatari îl fac este să pună o faianță peste, uneori, un finisaj prețios, pe care nu-l mai știm face astăzi. Sau să aplice o fermecătoare vopsea de ulei (care nu mai iese decât cu stratul suport al tencuiei), în cine știe ce culoare consideră vremelnicul ocupant al spațiului... Sau să distrugă o pardoseală prețioasă, din mozaic vechi de o sută de ani, punând deasupra, de pildă, o... gresie...

Există și ceva exemple, mult mai rare, nu-i vorbă, în care o intenție de distrugere a realizat de fapt o protecție. Pentru exemplificare, vom da două exemple.

Primul caz concret, România, Mogoșoaia.

... Și aici începe încă o poveste...

În 1912, la un capăt de Bizanț, o prințesă de o cultură și un rafinament nedrept de necunoscut astăzi, a primit ca dar de nuntă un palat. Prințesa se numește Martha Bibescu. Este stră-stră-strănepoata lui Constantin Mavrocordat (care a domnit în Țările Române de 5 ori), fiica lui Ioan Lahovary, diplomat și ministru de externe, și soția lui George Valentin Bibescu, tot os domnesc. Atât despre Martha cât și despre Valentin Bibescu s-a (mai) scris în ultimii ani. Nu însă atât cât merită aceste două personalități: Valentin este unul din primii piloți români (automobilist și aviator) și fondator al aeroportului Băneasa, realizat pe moșia Marthei...

Și cum spuneam... în 1912, o prințesă a primit ca dar de nuntă un palat. Ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu, construit între anii 1698-1702, palatul Mogoșoaia a fost părăsit după decapitarea domnitorului, a funcționat aproape două veacuri ca... han, fiind în cele din urmă cumpărat de familia Bibescu.

Unii susțin că acest palat a fost de fapt marea iubire a Marthei... Între anii 1912 – 1945 palatul a fost restaurant, prin atenta implicare afectivă și financiară a Prințesei. Lucrările de

restaurare s-au realizat cu contribuția - tânărului pe atunci - arhitect român G.M. Cantacuzino (rudă cu principele Bibescu) dar și cu aportul unui arhitect italian, Domenico Rupolo.

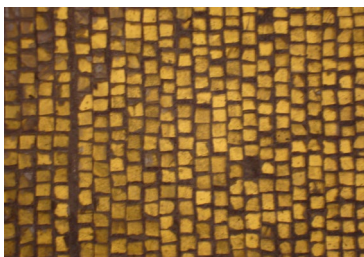
După 1916 palatul Mogoșoaia a reprezentat loc de întâlniri diplomatice discrete, de tatonări, de negocieri...

Ca să-l salveze de furia noii puteri rezultate după război, Prințesa l-a donat statului român în 1945, înainte de a părăsi țara, cu rugămintea să fie transformat într-un așezământ cultural.

Și aici ajungem la intervenția distructivă care, în fond, a salvat...

În 1957 palatul a fost transformat în muzeu. Târziu, pentru că deja fusese devastat; mobilierul furat sau distrus. Pardoseala de la etaj, din mozaic de sticlă cu foiță de aur, a fost... acoperită cu un strat gros de mortar de ciment (era decadentă, nu?!). Și acoperită a rămas aproape patru decenii. Cred că de fapt această intervenție a protejat-o împotriva distrugerii (vandalizării) celor care „acuzau cu mânie proletară”...

Desigur există o pierdere a strălucirii pardoselii, ca urmare a degradării sticlei de sărurile din mortarul de ciment. Așa cum este, pardoseala de aur de la Mogoșoaia, ESTE. Și este un miracol că a rezistat.

Palatul Mogoșoaia
Detaliu al pardoselii din mozaic de sticlă cu foiță de aur
Foto: Ana-Maria Dabija

Palatul Mogoșoaia
Pardoseala din mozaic de sticlă cu foiță de aur
Foto: Ana-Maria Dabija

Al doilea exemplu.

În miezul Bizanțului, după căderea Constantinoplei, învingătorul a acoperit mozaicurile din Hagia Sofia. Unele mozaicuri au fost salvate, altele nu (pentru a adera tencuiala, suportul – mozaicul – a mai fost și ciocănit...).

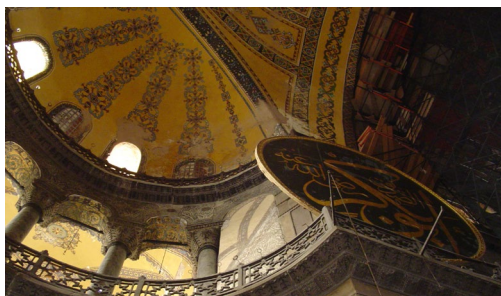

Foto: Ana-Maria Dabija

Revenind la defectele și deteriorările clădirilor și la responsabilii pentru acestea, mai există o categorie de responsabili cărora însă este greu să li se aducă vre-o culpă. Suntem în continuare în categoria „indiferență” dar nu precizăm despre indiferența cui e vorba.

Oameni bătrâni, trecuți prin multe, rămași în case aproape la fel de bătrâne ca și ei, oameni singuri și săraci, în case rămase stinghere între coloși de sticlă și la fel de sărace ca și proprietarii... acești oameni abia pot să se întrețină pe ei, la limita subzistenței; nu pot întreține o casă, cu atât mai mult o bijuterie veche, cu aer desuet, cu un leu din tencuială în fața porții și cu amfore sparte din ciment pe parapete...

Aici avem de-a face cu indiferența autorităților, a legislației, față de patrimoniul construit, față de legăturile cu un trecut pe care ni-l amintim ca glorios, cel de dinaintea războiului, dar pentru păstrarea căruia nu facem mai nimic.